וישב

א. „ויספרו אל אביו ואל אחיו ויגער בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמך ואחיך לה־השתחוות לך ארצה", ובפרש"י מעתיק מן הכתוב „הבוא נבוא" ומפרש „והלא אמך כבר מתה והוא לא הי' יודע שה־דברים מגיעין לבלהה שגדלתו כאמו ורבותינו למדו מכאן שאין חלום בלא דברים בטלים ויעקב נתכוין להוציא הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו לכך אמר לו הבוא נבוא וגו' כשם שא"א באמך כך השאר הוא בטל".

ולפי דברי כמה מפרשי רש"י[2] נמצא, שרש"י כותב כאן שני פירושים: א) ש־יעקב „לא הי' יודע שהדברים מגיעין לבלהה" (שהוא ע"פ בראשית רבה על אתר[3]), ב) פי' רבותינו ד„אין חלום בלא דברים בטלים" (והוא ע"פ דברי הגמ־רא[4]).

ולכאורה משמע, שלפי' הא' חשב יעקב שאין ממש בחלום והוא חלום שווא*, כיון שגם „אמך" היתה משתחווה (וטעה בזה, כי „לא הי' יודע שהדברים מגיעין לבלהה"); ואילו לפי' רבותינו ידע יעקב שהחלום הוא חלום אמיתי, והפרט ד„אמך" משתחווה אינו סותר לאמיתיות החלום (אף שלשיטת רבותינו א"א לומר שהדברים מגיעים לבלהה), כי „אין חלום בלא דברים בטלים", ופרט זה הוא מה„דברים בטלים" שבו. ומה שמס־יים רש"י „ויעקב נתכוין להוציא הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו לכך אמר לו הבוא נבוא וגו' כשם שא"א באמך כך השאר הוא בטל", זהו סיום הפירוש הב', דאף שהוא ידע שהחלום אמת, מ"מ אמר כן „להוציא מלב בניו".

אבל לכאורה פירוש זה (בדברי רש"י) דחוק הוא, שהרי בכתוב ממשיך[5] „ואביו שמר את הדבר", ופרש"י „הי' ממתין ומצפה מתי יבוא", הרי מפורש שברור הי' ליעקב שהוא חלום אמיתי ובודאי יתקיים[6], אלא שהי' ממתין ומצפה מתי יתקיים[7].

1) פרשתנו לז, יו"ד.

2) ראה ר"ם, גו"א ובכמה מפרשים.

3) פפ"ד, יא.

4) ברכות נה, סע"א ואילך.

*) כמפורש בלבוש. וראה הערה 7.

5) לז, יא.

6) ומטעם זה יש מפרשים בפרש"י ש„הוא לא הי' יודע" קאי על יוסף — ראה מדרשי התורה (להקדוש אשתרוק). באר מים חיים (לאחי המהר"ל).

7) ואולי י"ל בפירוש הרא"ם והגו"א, שגם לפי' הא' ידע יעקב שהוא חלום אמת*, אף שלא הי' יודע פתרון החלום (שהרי לא הי' יודע שהדברים מגיעין לבלהה), וזה ש„אביו שמר את הדבר" היינו ש„הי' ממתין ומצפה" שיתקיים** אף שלא ידע איך יתקיים. ע"ד מ"ש בחי' ופי' מהרי"ק (על פרש"י) ונחלת יעקב בפרש"י.

*) ראה גו"א ונחלת יעקב בפרש"י בד"ה לפי שהרי מטיל שנאה, לא שלא הי' מחזיק החלום אמת שהרי כתיב ואביו שמר את הדבר.

**) אבל בלבוש כאן, שלפי' הא' הא ד„אביו שמר את הדבר" הוא לא לקיים החלום (כבפי' הב'), אלא לקיים חשקו ורצונו של יוסף, ומפרש דפרש"י „ממתין ומצפה מתי יבוא" („כי ודאי לו שיבוא"), „זה פי' לדברי רז"ל. אבל לפי פי' הראשון פירושו הי' ממתין ומצפה ומתפלל שיבוא למלאות משאלות לב יוסף. אלא שרש"י פירשו לפי משמעות פשוטו כדרכו בכל מקום". וצ"ע, דלפ"ז סותם רש"י בפי' „ואביו שמר את הדבר" כפי' רבותינו (בפסוק שלפנ"ז), ולא כפי פי' הראשון (שם) שהוא לפי פשוטו של מקרא.

ואולי י"ל, שאין כאן שני פירושים ברש"י, אלא כל דבריו הם המשך אחד. וכדיוק לשונו "ורבותינו למדו מכאן" [ולא כתב, כדרכו בכ"מ כשמביא שני פירושים, "דבר אחר" או "ורבותינו דרשו" וכיו"ב], שאין במשמעות לשון זו שזהו פירוש חדש, אלא רק הוספת ענין[8]. ושיעור לשון רש"י כך הוא: כיון שיעקב לא ידע שהדברים מגיעים לבלהה, ו־אעפ"כ הי' ברור לו שהחלום יתקיים (כ־המשך הכתוב "ואביו שמר את הדבר"), הנה מזה למדו רבותינו שאין חלום בלא דברים בטלים. וזו היתה דעתו של יעקב, שאף שכללות החלום יתקיים, מ"מ פרט זה שבחלום (שאמו תבוא להשתחוות לפניו) הוא מהדברים בטלים שבו[9]. אבל לפי האמת לא הי' זה מהדברים בטלים כי אכן היו הדברים מגיעים לבלהה[10].

8) וצ"ע בפרש"י לך יג, יג. צו ו, ה. קדושים יט, ה (ד"ה לרצונכם). שם, כ (ד"ה בקורת תהי').

9) ראה גם חדא"ג מהרש"א ברכות שם.

10) ברמב"ן כאן "ולפי דעתי כי בעת שירד יעקב למצרים כבר מתה בלהה גם זלפה כו'". אבל דברי רש"י מפורשים בב"ר על אתר, כנ"ל בפנים (והערה 3). וראה תרגום יונתן וירושלמי ויחי (נ, טז) בפי' ויצוו אל יוסף "ופקידו ית בלהה". הרי שהיתה קיימת גם לאחר פטירת יעקב. וכ"ה בילי"ש ומדרש לקח טוב שם. ובכמה מדרשים (תנחומא צו ז. תנחומא (באבער) שמות ב. ועוד).

וראה בראשית רבתי (לר"מ הדרשן) ויחי ג, יח בכתוב "וילכו גם אחיו" — "מהו גם, מלמד שהלכה בלהה תחלה ונפלה לפניו ואח"כ באו אחיו ונפלו לפניו אותה שעה נתקיים בו השמש והירח כו'". ע"ש. וכבר שקו"ט במפרשי רש"י בקושיית הרמב"ן — ראה מהר"י אבוהב. אמרי שפר. ועוד. ואכ"מ.

*) בפרש"י "את מי צוו את בני בלהה". אבל אין מזה הוכחה שס"ל שבלהה כבר מתה, כי ברש"י מפורש הטעם "שהיו רגילין אצלו". זאת ועוד, ע"פ פשש"מ, אין מסתבר שהבנים (השבטים) יצוו — ישלחו את בלהה ליוסף.

ועי"ז מסיים רש"י, דאף שיעקב ידע ש־כללות החלום יתקיים, מ"מ אמר "הבא נבוא גו'", כדי "להוציא הדבר מלב ב־ניו", שהם לא ידעו "שאין חלום בלא דברים בטלים", ובמילא אפשר לומר להם, ש"כשם שא"א באמך כך השאר הוא בטל"[11].

ב. אלא שלפ"ז צריך ביאור: כיון שלפי האמת "הדברים מגיעין לבלהה", א"כ מה הם הדברים בטלים שבחלום[12]?

11) בכמה מפרשים פירשו דדברי רש"י "ויעקב נתכוין להוציא הדברים מלב בניו" קאי גם על פי' הא' — ראה חי' ופי' מהרי"ק, משכיל לדוד ועוד. אבל לפי פירושם יש כאן ב' פירושים ברש"י אלא שסיום לשון רש"י קאי על שניהם (ובמשכיל לדוד מפרש ע"פ הב"ר (הנ"ל הערה 3) שיעקב סבור שתחה"מ מגעת בימיו כו'). וראה נחלת יעקב, דברי דוד (להט"ז) כאן. נזר הקודש לב"ר כאן. ועוד.

12) ומה שרש"י לא פירש שלפי האמת לא היו הדברים מגיעים לבלהה והם הדברים בטלים שבה־חלום — יש לומר, כי בפשטות מסתבר לומר ש־"אמך" קאי על בלהה כיון "שגדלתו כאמו", כפי שמצינו בפירוש לעיל (ויצא ל, ג־ו ובפרש"י) "ותלד על ברכי . . ואנא ארבי . . ויתן לי בן" — אלא שכיון שדווחק גדול לומר שיעקב ידע מזה ואעפ"כ אמר "והלא אמך כבר מתה", שזהו כעין שקר (וראה גם במפרשי רש"י כאן), הוצרך רש"י לחדש שיעקב לא הי' יודע שהדברים מגיעים לבלהה (וראה יפה תואר השלם שם ד"ה סבור).

ויש לומר, שסברתו של יעקב דלא קאי על בלהה (אף שמפורש כעין זה בדברי רחל כנ"ל), כי אע"פ שמתאים לקרוא להאשה המגדלת "אם" בשם המושאל (ואפילו בהרגש הבן המתגדל ה"ה ע"ד "אמו"), מ"מ לא מתאים להשוותה להאב בחדא מחתא, ע"ד נדו"ד שראה "השמש והירח". וראה חדא"ג מהרש"א שם. לבוש האורה כאן. ועוד.

ועפ"ז יומתק דיוק הלשון "הדברים מגיעין לבלהה", כי עצם הענין ד"(שמש ו)ירח" שבחלום לא קאי באופן ישר על בלהה (כמו ש"שמש" קאי על יעקב), אלא כיון ש"אמו כבר מתה" ה"ז יכול "להגיע" גם לבלהה כיון ש"גדלתו כאמו" (ולכן חשב יעקב שזהו מהדברים בטלים שבחלום).

ויובן זה בהקדים תמי׳ בכללות ה־מסופר בכתוב כאן ש„ואביו שמר את ה־דבר", ש„הי׳ ממתין ומצפה מתי יבוא", שמורה על דבר החביב עליו, שרוצה שיבוא ויתקיים כבר, מהו העילוי בזה שבנו ימלוך ואביו ישתחווה לו ארצה? דאע״פ שהכלל[13] ד„בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו" הוא דבר מובן ופ־שוט[14], הרי זה רק שאין אדם מתקנא בבנו ותלמידו כאשר מתעלים למדריגה נעלית יותר ממנו, אבל אין מקום שהאב יצפה שבנו ימלוך עליו[15], ובאופן שכל אחיו המבוגרים וגם האב[16] יהיו עבדים לו וישתחוו לו ארצה.

יש מפרשים[17] כוונת רש״י ע״פ מ״ש במדרש כאן[3] „כך הי׳ אבינו יעקב סבור שתחיית המתים מגעת בימיו", והיינו דזה שהי׳ ממתין ומצפה מתי תגיע העת שית־קיים חלומו, הוא (לא ע״ז שיוסף ימלוך וכולם ישתחוו לו שזה באמת הי׳ צער גדול ליעקב, אלא) משום שהי׳ סבור שתחיית המתים מגעת בימיו[18], ולכן הי׳ מצפה מתי יבוא העת שתעמוד רחל אמו.

אבל נוסף על עצם הדוחק לפרש כן בפרש״י, שאין שום רמז לענין הנ״ל (שבמדרש) שיעקב הי׳ סבור שתחיית המתים מגעת בימיו, ועוד זאת שפשטות הכוונה ב„שמר את הדבר" קאי על כללות תוכן החלום ולא על ענין צדדי שיתקיים כשיבוא זמן קיום החלום [וב־פרט באופן שעצם הדבר אין בו דבר מיוחד, ורק פרט צדדי הוא דבר שמצפה אליו[19]] — הרי ע״פ הנ״ל (ס״א) כוונת רש״י היא להיפך ממש, שיעקב חשב שפרט זה דהחלום (שאמו תשתחווה לו) הוא מהדברים בטלים שבחלום.

ועפ״ז — מהו גודל הענין בחלום זה שיעקב הי׳ ממתין ומצפה מתי יבוא?

ג. ויש לומר, שזה מתורץ ע״פ דיוק לשון רבותינו שלמדו מכאן „שאין חלום בלא דברים בטלים", דלכאורה ע״פ הנ״ל הי׳ כאן רק דבר אחד בחלום ש־אינו אמיתי (זה שאמו תשתחווה לו), והל״ל „אין חלום בלא דבר בטל"?

ונ״ל, שבדיוק אמרו „אין חלום בלא דברים בטלים" בלשון רבים, שיעקב חשב שיש כמה „דברים בטלים" ב־חלום[20], דכשם שהפרט שאמו תשתחווה לו הוא דבר בטל (שהרי לא ידע שה־דברים מגיעים לבלהה), כך חשב שגם זה שהוא יבוא להשתחוות לו ארצה הוא מהדברים בטלים שבחלום, דאמיתיות החלום היא רק בזה שיוסף יעלה ל־גדולה עד שימלוך על כל אחיו, אבל לא שימלוך גם על אביו עד שיעקב ישתחווה לו ארצה.

---

13) סנהדרין קה, ב.

14) ראה ספורנו עה״פ (יא).

15) ראה ב״ר שם, יב: אמר אם נתבקרה פינקסו מה יכול אני לעשות.

16) וראה מדרשי התורה שבהערה 6: ויש לתמוה איך שם יוסף בלבו לספר בגנות אביו בפניו.

17) מלאכת הקודש על פרש״י כאן.

18) ראה גם יריעות שלמה (להמהרש״ל) ובה־נסמן בהערה 11.

19) ראה מלאכת הקודש שם: ולכן הי׳ מצפה מתי יבוא העת שתעמוד רחל עקרת הבית וממילא יעמוד זקנו אברהם ושם ועבר רבותיו וילמוד מהם התורה אע״פ שהחלום מצד עצמו הוא רע שיתבקר פנקסו שישתחוה לבנו הוא ובניו עכ״ז טובה ה־נמשכת ממנו היא יותר מרעתו.

20) להעיר שבברכות שם הראי׳ מיוסף לא הובאה בדברי ר״י משום ר׳ שמעון „אי אפשר לח־לום בלא דברים בטלים", אלא במאמר בפ״ע „א״ר ברכי׳ חלום אע״פ שמקצתו מתקיים כולו אינו מתקיים מנא לן מיוסף", לשון המורה מלכתחילה שרק מקצתו מתקיים. וראה דק״ס שם, עוד גי׳ בברכות שם. וש״נ.

וי"ל שכן הי' בפועל, שפרט זה ש־יעקב ישתחווה ליוסף הי' מהדברים בטלים שבחלום, כי יעקב לא השתחווה ליוסף „ארצה", אלא רק „וישתחו[21] ישר־אל על ראש המטה"[22].

ועפ"ז יש לבאר גם דיוק לשון רש"י „כשם שאי אפשר באמך כך השאר הוא בטל", ולא נקט הלשון „כולו[23] בטל", כי נקט לשון כזו, שבה נרמזת גם סברתו של יעקב לפי האמת, שיעקב סבר, דאף שעיקרו של החלום צריך להתקיים, מ"מ ישנם כמה פרטים שאינם מוכרחים להת־קיים, ויתירה מזה, שע"פ סדר מוכרחים להיות פרטים שלא יתקיימו כי „אין ח־לום בלא דברים בטלים", ולכן אמר[24] יעקב לשון כזו שלא יהי' בלשונו דבר שקר (דפשוט, דאף שיעקב רצה „להוציא מלב בניו", מ"מ לא יתכן שמשום כך יוציא יעקב שקר מפיו), וזהו שאמר „כך השאר הוא בטל", שלא רק פרט זה ד„אמך" הוא דבר בטל אלא יש בו עוד פרטים „בטלים", אלא שהשבטים הבינו מדבריו שכולו בטל.

ד. אבל עדיין צריך להבין (בפני־מיות הענינים) גם בנוגע לעיקר החלום, שיוסף ימלוך על שאר האחים והם יבואו להשתחוות לו ארצה, דלכאורה, אע"פ שכיון שיוסף הי' בן זקוניו של יעקב אשר אהב אותו מכל בניו לכן הי' רוצה שיעלה לגדולה, ועוד יותר משאר כל בניו, מ"מ, מהו העילוי בזה שהוא ימלוך על אחיו עד שישתחוו לו ארצה, ועד כדי כך שיעקב הי' ממתין ומצפה מתי יבוא הדבר?

ויש לבאר זה ע"פ מ"ש רש"י לקמן עה"פ[25] „וישלחהו מעמק חברון" — „מ־עצה עמוקה של אותו צדיק הקבור ב־חברון לקיים מה שנאמר[26] לאברהם בין הבתרים כי גר יהי' זרעך", היינו שה־שליחות ששלח יעקב את יוסף היתה „ל־קיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים", דלפי זה יש לומר, שגם כללות הסיפור דפרשתנו ע"ד יוסף ואחיו היתה בו „עצה עמוקה" שתתקיים ברית בין הבתרים.

ועפ"ז יש לומר, שעד"ז הוא בנוגע לפרש"י דידן, דזה שיעקב הי' ממתין ומצפה מתי יבוא, הרי בפנימיות אין הכוונה למלכותו של יוסף כשלעצמה (שבכך שאחיו ישתחוו לו אין מעלה), אלא בכך שגזירת בין הבתרים תתקיים

---

21) ויחי מז, לא.

22) בפרש"י שם ד"ה וישתחו ישראל — „תעלה בעידנא סגיד לי'". אבל ראה במפרשי רש"י, שלא היתה השתחוואה זו בגדר הכנעה (כהשתחוואה ע"ד הרגיל), שזה הי' גנאי ליוסף שאביו הי' משתחווה לו, וכדמוכח גם מזה שלא השתחוה תיכף כשבא אליו אלא רק אחר השבועה — ראה גו"א ונחלת יעקב שם. וראה פרש"י שם ד"ה על ראש המטה „הפך עצמו לצד השכינה". ובפרט ע"פ הד"א בפרש"י שם „על ראש המטה, על שהיתה מטתו שלימה", וראה רע"ב וחי' ופי' מהרי"ק שם. לקמן ע' 211 ואילך. וראה ע"ד החסידות תו"א פרשתנו (כח, ג) תו"ח שם (סט, ד ואילך) דהשתחוואה דיעקב היא מלמעלה למטה מן הגבוה לנמוך. עי"ש בארוכה.

23) להעיר שבהעתקת לשון רש"י ברמב"ן כאן „הכל בטל" (וראה ל' הגמ' ברכות שם (הנ"ל הערה 20)). אבל בדפוס ראשון ושני „השאר", כבדפוסים שלפנינו.

24) לכאורה אפשר לפרש שהלשון „כשם שא"א באמך כך השאר הוא בטל" אינו מדברי יעקב אלא הם דברי רש"י שמפרש כוונת דברי יעקב במה שאמר „הבא נבוא כו'", שהיתה „להוציא הדבר מלב בניו". אבל יש לפרש ג"כ שיעקב אמר כן (כדמשמע קצת מלשונו „כשם שא"א באמך"), ומ"ש „נתכוון להוציא הדבר מלב בניו" אין פירושו שזו היתה רק כוונה ומחשבה, אלא עשה כן בפועל באמרו „כשם שא"א באמך כו'". ועצ"ע.

25) לז, יד.

26) לך טו, יג.

ע"י מלכותו של יוסף, שהרי גזירת „גר יהי' זרעך בארץ לא להם" היתה יכולה להתקיים בכמה אופנים (וכמחז"ל[27] ראוי הי' יעקב אבינו לירד למצרים בשלשל־אות של ברזל), אלא יעקב הי' ממתין ומצפה מתי יתקיים חלום יוסף, שיוסף ימלוך, שעי"ז תהי' ירידת יעקב למצרים בדרך כבוד, וכן שהותם של ישראל בארץ מצרים במשך ריבוי שנים תהי' באופן של מנוחה וכבוד ושלוה, להיות שיוסף הי' משנה למלך שבלעדו לא ירים איש את ידו ואת רגלו[28], וכפי שהי' בפועל שבני ישראל ישבו בארץ גושן שהיא מיטב הארץ[29].

אך גם פירוש זה אינו מחוור, כי פשטות החלום היתה לא על כללות מלכותו של יוסף (כלפי אומות העולם), אלא רק שהשמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי, היינו רק השתחואה דיעקב ואחיו. גם פשטות הלשון „הי' ממתין ומצפה מתי יבוא" אינו מתאים כ"כ לפי הנ"ל, דלשון זו מורה שהי' מצפה שהדבר יבוא בקרוב ובמהרה, ואילו לפירוש הנ"ל ודאי לא הי' מצפה שהדבר יבוא במהרה (דמדוע יצפה יעקב להתחלה של גלות, ואפילו אם יהי' באופן של כבוד). ומתאים רק לומר שהי' יודע שיתקיים כו', אבל לא ש„הי' ממתין ומצפה מתי יבוא".

ה. והביאור בזה:

ידוע הביאור הפנימי בזה שכל ישראל נקראים בשם יוסף, „נוהג כצאן יוסף"[30], שהוא לא רק „לפי שהוא פרנסם וכלכלם בימי הרעב"[31] כפשוטו, אלא לפי שהמשיך והשפיע מעניניו ותכונותיו הרוחניים לכאו"א מישראל[32].

ייחודו של יוסף לגבי שאר השבטים הי' בזה ששאר השבטים היו רועי צאן, מופרשים ומובדלים מעניני העולם בכדי שלא יבלבלום מעבודת השם, משא"כ יוסף הצדיק הי' בגלות „נשבה לבין הגוים"[33], ויתירה מזו, שהי' שולט בכל ארץ מצרים, ולא הי' זה רק כלפי חוץ ובחיצוניות, אלא שהי' עסוק בכל זה, תחלה בבית פוטיפר, „ויפקדהו על ביתו וכל יש לו נתן בידו"[34], ולאח"ז „ועל פיך ישק כל עמי"[35], שניהל בפועל כל עניני מצרים כו', שזוהי „טרדה גדולה ועצומה ביותר"[36] — ואעפ"כ, הרי כל טרדות אלו לא נתקו אותו ואפילו לא בלבלו אותו מעבודת השם, וגם בעת עסקו בהם נשאר בתכלית הדביקות באלקות, עד שהי' „מרכבה ממש לאלקות"[37].

ויתירה מזו, לא רק שהטרדה בעניני העולם לא גרמה אצלו חלישות בדבקותו באלקות, אלא שהוא פעל בהם ובעניני מצרים, כמרז"ל[38] עה"פ[39] ויוסף הורד מצרימה, „שלט בהון . . כבש בהון", שפעל על עניני הגלות שיהיו בהתאם לעבודתו דיוסף את השם[40].

וזהו מה שכל ישראל נקראים על שם

---

27) שבת פט, ב.
28) מקץ מא, מד.
29) ויגש מז, ו.
30) תהלים פ, ב. ובפרש"י שם.
31) ל' רש"י שם (וראה ויגש מז, יב).
32) ראה בכל הבא לקמן לקו"ש חכ"ה ע' 253 ואילך. וש"נ.
33) רש"י ויחי מז, לא.
34) פרשתנו לט, ד. ובת"א (ועד"ז בתיב"ע) שם, יא: למבדק בכתבי חשבני'.
35) מקץ מא, מ.
36) ל' התו"ח ויחי קב, ג. ועוד.
37) סה"מ תפר"ח ריש ע' כז.
38) ב"ר פפ"ו, ב.
39) פרשתנו לט, א.
40) ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 194 ואילך. וש"נ.

יוסף, כי הכח שיש לכל ישראל לעבור את הגלות נמשך ובא מיוסף הצדיק[41].

וזהו מה שיעקב „הי׳ ממתין ומצפה מתי יבוא״ קיום חלומו של יוסף, שאחי יוסף ישתחוו לו ארצה, דענין ההשתחוואה מורה על הביטול כלפי המלך שאליו משתחווה, שע״י ביטול זה להמלך נמשכים[42] אל העם השפעות המלך, הן השפעות גשמיות והן השפעות רוחניות.

ולכן הי׳ יעקב ממתין ומצפה לקיום חלומו של יוסף שדוקא באופן כזה בכחם של ישראל לעבור את ההעלם והסתר דגלות מצרים[43] (וגלות בכלל, דכל המלכיות נקראו על שם מצרים[44]), כאשר הם תחת מלכותו של יוסף, היינו הנהגה זו שגם בהיותם בגלות שהוא מצב של חושך והעלם והסתר, לא יוטרדו ויתבלבלו מעבודת השם, ונשארים שלמים במצבם, בלימוד התורה וקיום המצות, ואדרבה, הם שולטים ומושלים על עניני הגלות.

ו. אבל לפי זה הרי מה שיעקב הי׳ מצפה לו הוא רק מעלה ועילוי במצב ועבודת בנ״י בגלות לגבי מצבם בלא״ה בזמן הגלות, אבל סו״ס ה״ז מצב וזמן של גלות, ולא מסתבר כ״כ לומר שיעקב יצפה לזה מתי יבוא.

ולכן י״ל דזה שיעקב „הי׳ ממתין ומצפה מתי יבוא״ קאי ע״ז שכל אחד מישראל ממתין ומצפה תמיד — על ה׳ גאולה, גאולת בנ״י מהגלות, וכמודגש בהמשך לשון רש״י „וכן שומר אמונים״[45], מה שבני ישראל מחכים ומצפים „לאמונתו של הקב״ה . . לגאלם״[46], מה׳ גלות[47].

והביאור בזה:

נתבאר כמה פעמים אשר כללות ה׳ ענינים המבוארים בפרשה זו קאי לא רק על יעקב אבינו השבטים ויוסף כאנשים פרטיים, אלא מורים על כללות בני ישראל שבכל הדורות, ולא רק ככל מעשה אבות המבוארים בספר הישר (ספר בראשית) שהם סימן ונתינת כח לבנים[48], אלא שהדברים עצמם מרמזים על כללות עם ישראל[49].

וכמרומז במדרש בפרשתנו[50] „שבטים היו עסוקין במכירתו של יוסף ויוסף הי׳ עסוק כו׳ ראובן הי׳ עסוק כו׳ ויעקב הי׳ עסוק כו׳ ויהודה הי׳ עסוק כו׳ והקב״ה הי׳ עוסק בורא אורו של מלך המשיח״, שפנימיות הפירוש בדברי המדרש הוא לא שהשבטים יוסף ראובן יעקב ויהודה הי׳ כל אחד עוסק בעניניו הפרטיים וה׳ הקב״ה הי׳ עוסק בענין אחר, „בורא אורו של מלך המשיח״, אלא שזהו אמיתית תוכנו של העסק של כ״א מהם בפרט*[50].

וכשם שבהמשך הפרשה במעשה יהו׳

---

41) וראה בארוכה לקו״ש שנסמן בהערה 32, ושם ע׳ 255 (וש״נ) שזה הי׳ דוקא ביוסף שלא הי׳ אפילו אצל יעקב.

42) ראה (בנדו״ד) תו״א פרשתנו שם (כח, רע״ג). תו״ח שם קה, ד (פ״י). וראה בארוכה סהמ״צ להצ״צ מצות מינוי מלך.

43) ראה מאמרי אדמו״ר האמצעי בראשית ע׳ שא ואילך.

44) ב״ר פט״ז, ד.

45) ישע׳ כו, ב.

46) רש״י ישע׳ שם.

47) ראה בארוכה לקו״ש ח״ה ע׳ 181 ואילך בביאור פרש״י הנ״ל, ושם ע׳ 183 ע״פ פנימיות הענינים.

48) רמב״ן עה״ת לך יב, ו. ובכ״מ. נסמנו בלקו״ש חט״ו ע׳ 76 הערה 10.

49) ראה בארוכה עקידה פרשתנו שער כח. וראה צפע״נ עה״ת ריש פרשתנו.

50) ר״פ פה.

*50) ראה של״ה חלק תושב״כ פרשתנו (רחצ רע״ב).

דה ותמר[51] הרי אמיתית תוכנו הוא מה שהקב"ה הי' עוסק ובורא אורו של משיח, עד"ז הוא בתחילת הפרשה, בחלומו של יוסף, שהיתה הקדמה והכנה לכ"ז, שיעקב הי' „ממתין ומצפה מתי יבוא" מלכותו של יוסף, היינו משיח[52] בן יוסף, שבא כהקדמה והכנה למשיח בן דוד*[52], כמובא בכ"מ ברז"ל[53].

והנה התוכן דממתין ומצפה מתי יבוא מורה על הקירוב והשייכות להדבר שאליו מצפים[54], ומזה גופא הוא הנתינת כח לכאו"א מישראל בכל משך זמן הגלות להיות ממתין ומצפה מתי יבוא משיח צדקנו לגאול את בני ישראל.

וכ"ש וק"ו בזמן דעקבתא דמשיחא, כשעומדים על סף הגאולה, דאז הוא אמיתית המצב ד„ממתין ומצפה מתי יבוא", שהרי אחכה לו בכל יום שיבוא[55], ולא רק בכל יום ויום, שמחכים שיבוא ביום זה, אלא בכל יום ויום גופא — בכל שעה ושעה, כמו שאומרים ג' פעמים ביום (בימות החול) „לישועתך קוינו כל היום"[56],

ותיכף ומיד מתגלה „אורו של משיח", באופן שכאו"א רואה אותו ומביא את כאו"א מבני ישראל, אנשים נשים וטף, לארצנו הקדושה, ותיכף ומיד ממש.

(משיחת ש"פ וישב תשכ"ז)

---

51) לח, א ואילך. ב"ר שם.

52) ראה עקידה שם (רלז, סע"ב ואילך).

*52) ראה בארוכה של"ה פרשתנו שם (רצט, ב ואילך). וראה תו"ח שם (קה, ד ואילך), ושם, שהעליות דמשיח באות ע"י בחי' יוסף.

53) ראה סוכה נב, א־ב. זח"א בהשמטות רסג, א. ח"ג רנב, א. ובכ"מ. — ראה תו"ש ויחי מט אות של. שערי זהר לסוכה שם, א ובהנסמן שם.

54) ראה לקו"ש ח"ה שם.

55) נוסח אני מאמין שנדפס בסידורים.

56) וראה לקו"ש חלק ל (ע' 83־182) שזה גופא ממהר ומביא את הגאולה.